

La cartoixa de Portaceli (1272-2022)

Vuit segles de testimoni

*Albert Ferrer Orts,
Francisco Fuster Serra,
Josep-Marí Gómez Lozano, coords.*

ÍNDIX

PREFACI, <i>A. Ferrer Orts, F. Fuster Serra, J.-M. Gómez Lozano</i>	9
Les cartoixes de Portaceli i Valldecríst i els seus vincles amb la ciutat de València en el segle XV, <i>Rafael Narbona Vizcaíno</i>	11
El valor d'una cartoixa. Les rendes i la contribució fiscal de Portaceli en les dècimes pontificies dels segles XIV i XV, <i>Antoni Furió</i>	37
Las bulas de Benedicto XIII relacionadas con las cartujas valencianas (1395-1418), <i>Estefania Ferrer del Río</i>	79
A propòsit del <i>De novicio induendo et introducendo in cellam</i> de dom Bonifaci Ferrer. Estudi i edició, <i>Francisco M. Gimeno Blay</i>	115
El familiar cartujo de Portaceli Francisco Jordán y su diploma de bienhechores. Notas para la historia, <i>Juan Mayo Escudero</i>	143
Margarida de Llúria: poder, patrocini i memòria en els inicis de Portaceli, <i>Vicente Gabriel Pascual Montell</i>	167
Entre cartujos y dominicos. Las biografías de Inés de Moncada, <i>Pilar Valor Moncho</i> ..	201
A propósito de Juan Bellot, prior de las cartujas de Portaceli, Valldecríst y Escalaceli, <i>Emilio Callado Estela</i>	221
Precisions sobre la fundació fallida de la cartoixa de Beselga, <i>Antoni José i Pitarch</i>	247
Viatges i intercanvis artístics a l'inici del Renaixement. De València a Mallorca, <i>Concepció Bauçà de Mirabò Gralla</i>	289
Aportació documental a les cartoixes valencianes al segle XV, <i>Josep A. Ferre Puerto</i> ...	313
Algunas novedades de los retablos de las cartujas de Portaceli y de Valldecríst, <i>José Gómez Frechina</i>	337
«De reliquias e imágenes, pleitos y conflictos». El patrimonio de la cartuja de Valldecríst custodiado en la catedral de Segorbe durante la guerra del Francés, <i>David Montolio Torán</i>	347
Els grans mestres de la pintura en la cartoixa de Portaceli cap a l'any 1400, <i>Joan Aliaga-Morell i Nuria Ramón-Marqués</i>	393

Geometría y composición en el claustillo de la cartuja de Portaceli de Valencia, <i>Pablo Navarro Camallonga y Pedro Verdejo Gimeno</i>	415
Una arquitectura en transición al siglo XVI. Bóvedas y entorchados valencianos en la cartuja de Portaceli, <i>Mercedes Gómez-Ferrer Lozano</i>	439
La Senda de los Cartujos, primero de Los Caminos de Valdecris recuperados por la Asociación Cultural Cartuja de Valdecris, <i>José Ángel Planillo Portolés</i>	457
La nova imatge de la Mare de Déu de Portaceli, talla policromada postconciliar, <i>Juan Bautista Tormos Capilla</i>	475
La cartuja de Portaceli (1835-1943). Recepción, valores, significados y usos, <i>Adrià Besó Ros</i>	513
La digitalización de la oferta turístico-cultural en las cartujas valencianas a través de internet. Estado de la cuestión, <i>Javier Martínez Marqués y David Gimilio Sanz</i>	555

PREFACI

El 6 de novembre de 1272 es fundava oficialment la cartoixa de Portaceli als peus de la serra Calderona, en l'actual terme de Serra (Camp de Túria). Un nou cenobi, el primer de clausura al reialme, s'obria pas en terres valencianes per voluntat del bisbe fra Andreu d'Albalat i del capítol catedralici.

Des de llavors, la cartoixa no deixà de créixer fins a consolidar-se definitivament durant el primer terç del segle XV, un període de dificultats i d'esplendor alhora que la convertí en peça clau de la religiositat i la política del Regne de València i, també, de la Corona d'Aragó. Aquell primer convent erigit en la vall de Lullén, aprofitant un petit poblat mudèjar situat en un turó, fou totalment remodelat per l'acció benefactora d'un dels seus egregis conventuals, fra Francesc d'Aranda, cavaller turolenc que invertí gran part de la seua fortuna i facilità en gran manera la col·laboració econòmica de notables benefactors que confiaren en ell.

Un moment crucial en la llarga trajectòria de Portaceli que també va coincidir amb l'estada d'altres religiosos de grat record per a la fundació, com ara són dom Bonifaci Ferrer, dom Francesc Maresme o fra Joan de Nea. Tots ells van jugar papers essencials tant en la casa de Serra i en l'orde cartoixà com en els més diversos assumptes concernents al papat, al reialme i a la corona durant el Cisma d'Occident, l'interregne i el Compromís de Casp.

Portaceli veurà nàixer, més al nord, la nova cartoixa de Valdecríst (Altura), per voluntat reial, així com l'efímera de l'Annunciata (Marxalenes, València), i participarà activament en la consolidació i fundació d'altres cases de l'antiga província cartoixana de Catalunya.

Passat el Quatre-cents, la cartoixa anà creixent i adaptant-se als nous temps, sense perdre la vocació per la qual es va fundar, amb nous religiosos i benefactors. Així, fins al 1835 en què es produí l'exclaustració definitiva i, com a conseqüència, la dispersió del seu llegat secular i la utilització de l'immoble per a altres menesters.

Afortunadament, el conjunt de les velles instal·lacions no va patir danys greus i, el 1931, va passar a mans de la Diputació de València, que –amb bon criteri– va cedir-lo a l'orde cartoixà durant la postguerra perquè els monjos blancs tornaren a donar-li el seu sentit primigeni. Així fins als nostres dies.

Per commemorar aquella efemèride que l'any passat complí 750 anys, s'han aplegat una vintena de textos –exposats prèviament com a ponències en el congrés que es va dur a terme entre el 9 i el 12 de novembre de 2022 en la Universitat de València– que s'ocupen de la casa de Serra, però també d'altres fundacions valencianes, deguts a investigadors diversos i diferents línies d'estudi que actualitzen el coneixement que fins fa poc es tenia del fenomen cartoixà al Regne de València. Escrits que, malgrat ocupar-se de Portaceli *in extenso*, també ho han fet d'altres fundacions valencianes i de l'àmbit català des del punt de vista econòmic i social, diplomàtic i documental, biogràfic, artístic i arquitectònic o turístic. En resum, una aportació polièdrica actualitzada al coneixement de l'orde des de la seu degana, nascuda en temps de Jaume I el Conqueridor i encara en ús.

Agraïm des d'aquestes línies l'esforç dels autors i el compromís del comitè científic, com també el recolzament de la Diputació de València, de la Facultat de Geografia i Història i del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de València, de l'Ajuntament de Serra, de l'Agència Valenciana de Protecció del Territori i de Publicacions de la Universitat de València per traure a la llum aquesta obra. Molt particularment a l'Asociación Cultural Cartuja de Valdecris, sense la qual tot haguera estat més complex, si no impossible. Finalment, volem deixar constància de l'interés mostrat per la comunitat conventual de Portaceli, encapçalada pel seu prior, perquè aquesta celebració arribara a bon port.

Els coordinadors